Un model oratoric: Ilie Miniat

Cristina Creţu
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi

Abstract: The article shows the importance of the preacher Ilie Miniat, whose sermons where translated into Romanian by the Metropolitan Neofit Criteanul in 1742. His way of preaching was very appreciated in the XVIIIth century, due to the artistic and intellectual relevance that he conveyes by his words.
Key-words: Ilie Miniat, Neofit Criteanul, Christian sermon, rhetorics, preacher.

Traducerea în română a predicilor lui Ilie Miniat (*Cazanii*, Bucureşti, 1742) înseamnă preţuirea acordată unor cuvântări bine structurate, cu un mesaj ce atinge sufletul ascultătorilor, şi necesitatea transformării acestora într-un instrument la îndemâna preoţilor, prin care să se întărească legătura cu enoriaşii. Totodată, insistenţa cu care mitropolitul Neofit Criteanul doreşte această traducere arată intenţia de familiarizare a românilor cu opera unui mare predicator al creştinătăţii, al cărui nume era situat în descendenţa lui Ioan Gură de Aur sau a lui Vasile cel Mare. Asemenea afiliere şi talentul oratoric recunoscut al lui Miniat îi atrag, la sfârşitul secolului al XVII-lea, pe ascultătorii timpului său şi îi asigură, câteva secole mai târziu, preţuirea contemporanilor noştri.

Deşi opera predicatorului grec este cea care fascinează, nici viaţa[1] lui nu este lipsită de evenimente sau provocări. Vom schiţa, în cele ce urmează, un portret al omului şi al predicatorului Miniat, dacă aceste dimensiuni se pot separa şi nu se află într-o continuitate firească.

1. Viaţa unui predicator

Ilie Miniat se naşte în anul 1669, în Lixurio, din insula Cefaloniei, într-o familie de creştini apreciaţi pentru virtuţile lor. Poate de la tatăl său, Francisc, care era protopop şi care îşi îndrumă fiul spre cele mai bune şcoli, moşteneşte tânărul Miniat apetenţa pentru studiu şi respectul pentru valorile vieţii creştine. Primii ani de studiu, până în 1689, şi-i petrece la colegiul „Franghianon Frontistirion” din Veneţia, unde este apreciat pentru râvna sa şi pentru pregătirea temeinică şi unde, ca urmare, este solicitat să rămână ca profesor de greacă. După trei ani, este solicitat de compatrioţii săi din Cefalonia să predea tinerilor de acolo. Cu acest prilej, timp de

[1] Cel care prezintă mai detaliat viaţa predicatorului este Iliescu-Palanca 1936.

BDD-V3592 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:53 UTC)

şapte ani, îşi etalează cunoştinţele sale de teologie, filosofie şi filologie şi recurge, totodată, ca metodă de a-şi apropia elevii şi de a-i lămuri, la cuvântări ţinute din amvon[2]. Se întrevede, pe lângă priceperea de profesor, vocaţia de predicator, întrucât tânărul îşi câştigă cu uşurinţă auditoriul, iar numărul celor care îl apreciază creşte, astfel încât este solicitat să fie îndrumător al tinerilor din insula Zante şi, după patru ani petrecuţi aici, în 1698, este chemat în insula Corfu de guvernatorul veneţian Antonio Molino, ca profesor pentru cei trei nepoţi ai săi. În acest timp, el continuă să predice în biserică, să aline şi să lumineze, prin cuvânt, mintea ascultătorilor care veneau din diferite părţi să-l asculte[3]. Când din slujba lui Molino, Miniat ajunge povăţuitorul lui Laurenzio Soranzo, ambasadorul veneţian în Constantinopol, predicile sale sunt mai cunoscute şi îndrăgite, de la oamenii obişnuiţi, la domni sau reprezentanţi ai bisericii. Astfel, patriarhul din Constantinopol îl răsplăteşte, numindu-l, la 11 ianuarie 1704, profesor al şcolii patriarhale şi predicator al marii biserici (Salaville 1929:1770). Vasta pregătire a lui Miniat o apreciază Cantemir, în *Istoria Imperiului Otoman*, atunci când vorbeşte de academia din Constantinopole: „Elia Miniati Hieromonachu (...) philosophu subtilu si assemenea escellentu pentru cunoscintiele sale in theologia dogmatica si scolastica" (Cantemir 1876: 136).

Revenit în Constantinopol[4], va predica aici timp de şase ani, după care cuvântul său va fi auzit din nou în Cefalonia, apoi în Cercira şi insula Corfu. Prea puţine cuvântări s-au păstrat însă din toată această perioadă, numai una din Constantinopol, *Despre chipul cum trebuie să cinstim sărbătorile*, şi tot una din Corfu. Rolul de propovăduitor al învăţăturilor divine şi-l asumă, în primul rînd, Miniat şi bucuria pe care i-o dau îndrumarea oamenilor şi recunoaşterea din partea acestora îl determină să prefere agitaţia mulţimii în locul distincţiilor şi titlurilor ce i se propuneau. Devine diacon al Mitropoliei din Philadelphia, în 1689[5], dar refuză rangul de episcop propus de guvernatorul Peloponezului, alegând mai bucuros să meargă să predice în oraşul Nauplia. Abia în 1711, acceptă să devină episcop de Cernica şi Kalavrita, mai mult pentru mulţumirea oamenilor, însă nu primeşte să fie numit mitropolit al Peloponezului. La trei ani de la numirea ca episcop şi având numai 45 de ani, în 1714, Miniat se stinge din viaţă[6]; este înhumat în oraşul său

[2] Iliescu Palanca 1936: 28: „Văzând neamul său sfâşiat de neînţelegeri şi fiind aceasta o slăbire a lui în faţa stăpânirei străine, truda sa a fost să-i înveţe pacea şi buna înţelegere. Aceasta a făcut-o numai cu mijloacele creştineşti ale propoveduirii de pe amvon. Ca o cuvântare însemnată din vremea aceasta, se pomeneşte de aceea despre dragoste, pe care a rostit-o în catedrala Sf. Nicolae din Lixurios".

[3] Erbiceanu 1892. În semn de recunoaştere, i se acordă un sprijin material: „fruntaşii lui, drept mulţumire, i-au pus la îndemână veniturile unei bogate mânăstiri" (Iliescu-Palanca 1936: 28). Vezi şi Scriban 1935.

[4] În Constantinopol, Miniat a predicat în biserica Aya Sofya (Pylarinos 2007: 325).

[5] S. Salaville 1929: 1770: era, totodată, administrator al parohiilor greceşti din Veneţia.

[6] Iliescu Palanca 1936: 32: „Fiind de o construcţie debilă, ocupat zi şi noapte, lucrând la îndeplinirea cu conştiinţiozitate a îndatoririlor sale, sănătatea i s-a şubrezit şi în ziua de 1 august 1714 şi-a dat sufletul către Domnul."

BDD-V3592 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:53 UTC)

natal, Lixurio. Deşi viaţa i-a fost scurtă, numele său şi valoarea predicilor sale au supravieţuit veacurilor.

2. Receptarea predicilor lui Miniat. Statutul predicatorului

Ultimele decenii ale secolului al XVII-lea şi începutul următorului veac reprezintă perioada în care Miniat este recunoscut ca mare predicator[7], chiar în timpul vieţii. Contextul apariţiei sale este reprezentat de înfruntarea concepţiilor filosofice ale vremii (ideile vehiculate de Descartes, Locke, Leibniz, Kant), precum şi de manifestarea unor predicatori de renume (Bossuet, Massillon, în Franţa, sau Paolo Segneri, în Italia). În Miniat, biserica ortodoxă a răsăritului îşi află un apărător devotat şi un strălucit reprezentant, care linişteşte şi învaţă, prin cuvântul său, ridicându-se la înălţimea predicatorilor apuseni şi continuând, în acelaşi timp, o tradiţie nobilă a oratoriei creştine: „Hrisostom şi Miniatis sunt doi luceferi ai ortodoxismului, cu care trebuie să ne mândrim. Dacă în veacul 17, în Franţa, Bossuet era supranumit părintele bisericesc al acelui veac, apoi în răsărit putem numi ca părinte bisericesc pe Ilie Miniatis, fiindcă altul mai presus de el nu putem găsi că s-a ridicat" (Iliescu Palanca 1936: 23).

Din predicile lui Miniat s-au păstrat puţine, însă acestea câte sunt câştigă prin uşurinţa exprimării, lipsa încorsetării rigide a frazei şi meşteşugul cu care este transmis un mesaj[8], presărat cu pilde alese şi citate din Scriptură[9]. În afara predicilor, Ilie Miniat mai scrie o lucrare intitulată *Piatra scandelei*, în care îl preocupă problema schismei şi diferenţele dintre ritul ortodox şi cel catolic, etalându-şi, în tratarea acestor subiecte, cunoştinţele largi de istorie a bisericii.

Dintre numeroasele predici pe care le-a ţinut Miniat de-a lungul vieţii sale, s-au păstrat foarte puţine. Iliescu Palanca, analizând opera acestui predicator, constată că numai 39 de predici ne-au rămas de la înzestratul propovăduitor şi alte câteva rostite în italiană[10]. Potrivit împărţirii pe care o face autorul, pornind de la ediţia din

[7] N. Iorga consideră opera lui Miniat un punct de reper pentru scrierile greceşti ulterioare: „coloniile greceşti de la Veneţia dădeau pe marele predicator Ilie Miniatul, a cărui influenţă asupra literaturii greceşti în secolul al XVIII-lea a fost atât de mare" (Iorga 2002: 187). Menţionăm însă că N. Iorga îl apreciază greşit ca produs al coloniilor din Veneţia, întrucât Miniat se află aici doar o perioadă determinată.

[8] Este recunoscut meritul lui Miniat de a transmite mesajul doct în termeni accesibili tuturor: „His *Homilies* combining learned vocabulary with elements in plain Greek, were widely admired" (Merry 2004: 302).

[9] Iliescu Palanca 1936: 34: Autorul insistă asupra opiniei Arhimandritului Mazarachis, biograful lui Miniat, care consideră că, deşi puţine, „cuvântările lui ne arată întinsa lui învăţătură, adâncile sale cunoştinţe teologice, îndemânarea vorbirii sale şi marele dar al mânuirii limbii".

[10] *Ibidem*: „(...) nu avem astăzi decât 39 de predici. În italieneşte, Miniatis a cuvântat mult, 4 ani, însă, din aceste cuvântări, nu avem decât câteva, nedate pe româneşte, păstrate însă în limba greacă şi anume în ediţiunea Arhimandritului Mazarachis din Atena, la 1925".

BDD-V3592 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:53 UTC)

1897 a predicilor, cele 39 de cuvântări sunt grupate astfel: 15 predici despre post, 12 predici la praznice şi sărbători, 7 cuvântări pentru diferite trebuinţe şi 5 panegirice. Ceea ce caracterizează şi individualizează predicile lui Miniat, în ansamblul istoriei predicii creştine, este echilibrarea structurii bine articulate a acestora, a discursului organizat după reguli stricte, cu exprimarea simplă, accesibilă tuturor, mizând pe emoţia publicului, prin abundenţa figurilor şi ornamentelor[11]. Aşadar, Miniat nu intenţionează o lecţie de etică, deşi aceasta este ţesută în discurs, ci sensibilizarea auditoriului, emoţia, vibraţia estetică şi, prin aceasta, predicile lui sunt inedite în peisajul timpului. C. Th. Dimaras observă în predicile lui Miniat un stil bine definit şi chiar un conţinut cu valoare estetică[12].

O nouă abordare se impune, aşadar, prin omiliile sale: conţinutul cuvântărilor sale este menit să emoţioneze, iar forma pe care o adoptă este discursul lung, foarte amănunţit, cu multe detalii, digresiuni şi explicaţii, organizate în puncte şi subpuncte, divizate şi subdivizate. şi în această privinţă, locul lui Miniat este unul aparte: preferinţa pentru predica de mari dimensiuni înseamnă adoptarea unui model occidental, într-o perioadă de sinteză între Orient şi Occident[13], într-un secol al fanarioţilor interesaţi de instrucţie, cu apetit pentru cultură şi pentru fixarea de modele intelectuale.

Prima traducere românească a predicilor lui Miniat, în 1742, vine, prin urmare, într-un moment în care interesul pentru retorică este intens cultivat şi vehiculat prin

[11] Dimaras 196: 150: „Limba lui e simplă, gândirea lui are o turnură practică; dar tehnica pe care o foloseşte, atât în ceea ce priveşte fraza cât şi limbajul, e foarte afectată şi nu tinde spre simplificare. Forma discursului urmează reguli severe; în interiorul acestui cadru fix abundă figurile retorice, obiecţiile, replicile la obiecţii, imaginile, comparaţiile, viziunile şi dialogurile. Toate acestea dau prozei sale multă viaţă şi mişcare; avem în faţă un predicator cu gesturi largi şi emfatice".

[12] *Ibidem*: „Proza lui Miniatis e supraîncărcată de ornamentele şi înfloriturile barocului italian. El nu vrea să convingă, ci să emoţioneze, să încânte, să captiveze. Pentru aceasta, parcurge neîncetat toată gama care se întinde de la tandreţe până la pasiune. Puternica lui imaginaţie şi curajul său îi susţin efortul. (...) pentru prima dată se poate vorbi în mod serios de stil în privinţa unui text în proză, difuzat în vremea stăpânirii turceşti".

[13] *Ibidem*, p. 139: Miniat nu mai este „o manifestare izolată a culturii elenice. Şi aceasta pentru că, într-adevăr, secolul fanarioţilor ar putea fi calificat, dacă l-am privi sub un alt unghi, ca primă sinteză elenică, chiar dacă aceasta n-ar fi decât parţială. (...) Fanarioţii care deţin puterea în Principatele Române privesc spre Occident şi contribuie la pătrunderea influenţei apusene până la Constantinopol. Comerţul grecesc, care s-a dezvoltat în sânul Imperiului otoman, se extinde acum spre Occident, iar legăturile multiple create prin schimburi depăşesc domeniul economic. Circulaţia care s-a stabilit între elenismul subjugat şi cel din străinătate devine continuă. Manifestările lor intelectuale tind din ce în ce mai mult să coincidă".

BDD-V3592 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:53 UTC)

programele de studii[14] din Ţara Românească, resimţindu-se, în acelaşi timp, o tendinţă de modernizare, de deschidere spre nou[15].

2.1. Analiza unei predici

Încercăm, în cele ce urmează, să oferim o succintă prezentare a uneia dintre predicile lui Miniat, urmărind structura bine delimitată[16], comună majorităţii cuvântărilor lui, şi menţionând cîteva dintre procedeele retoricii sale. Titlul predicii selectate este *Cazanie la Dumineca Florilor*, urmat de subtitlul care prefigurează conţinutul, *Cum să cade a cinsti Sfintele Patimi*.

Sub titlu, ca de fiecare dată, este plasată o trimitere biblică: „Osanna, bine e cuvântat Cela Ce vine întru numele Domnului, Împăratul lui Israíl" (Ioann 12, 13).

Introducerea sau exordiul cuprinde intrarea lui Hristos în Ierusalim, prilej de bucurie, slava şi cinstea arătată de oameni anulând orice pornire sau gând necurate: „Când eu văz pre Iisus Hristos a întra cu atâta cinste, cu atâta slavă a cântărilor, cu atâta întâmpinare înlăuntru, la Ierusalím, pociu socoti cu socoteală dreaptă cum că, din zavistiia şi urâciunea arhiereilor, a bătrânilor şi a cărturarilor, nu mai are să Să teamă de vreun rău".

Cea dintâi frază a exordiului este dezvoltată prin multiple invocaţii[17]: prima e adresată cetăţii sfinte, care va rămâne slăvită în veci, a doua, tot laudativă, oamenilor care primesc pe Domnul cu ramuri de măslin; alta adresată lui Iisus, care, slăvit fiind de mulţime, nu are a se teme de alte uneltiri, iar ultima îi vizează pe uneltitori, dezarmaţi în faţa iubirii şi cinstei arătate de mulţime: „O, cetate sfântă, cu adevărat cetatea lui Dumnezeu, Ierusalím preaslăvite, s-au grăit pentru tine în cêle trecute veacuri, preaslăvite, să vor grăi pentru tine şi în veacurile cêle viitoare, pentru mulţumirea şi dragostea ce arăţi cătră Dumnezeul tău, făcătoriul de bine. O, mulţumitorilor prunci ai jídovilor, laud firea cea bună a voastră, voi acuma apucaţi

[14] Sasu 1976: 90: „Cel care va introduce filozofia neoaristoteliană în Orient, Teofil Coridaleu, este foarte cunoscut şi citit în Ţara Românească, mai ales prin cursurile sale de retorică".

[15] *Ibidem*: 93: „Programele de studii erau eclectice, învăţământul avea un caracter enciclopedic, mai mult de cultură generală, după tradiţia medievală, şi tocmai de aceea, în context larg, retorica nu mai poate fi gândită ca o simplă disciplină taxinomică, ci, în primul rând, ca o posibilitate şi mijloc de apropiere a autorilor şi valorilor unei civilizaţii, care se prezenta în faţa modernilor cu cuceriri materiale şi spirituale definitive".

[16] Structura predicilor lui Miniat este prezentată de Iliescu Palanca 1936: 60. Pornind de la această structură şi raportându-ne la etapele discursului din *Retorica* lui Aristotel, am schiţat treptele uneia dintre cuvântările predicatorului grec. Citatele oferite provin din prima ediţie românească a *Cazaniilor*, din 1742.

[17] Alteori, exordiul predicilor lui Miniat este reprezentat de interogaţii retorice. Un astfel de exemplu îl oferă Toader 2002: 21: „Curiozitatea şi interesul ascultătorilor pentru predică pot fi stimulate şi cu ajutorul întrebării retorice. Ilie Miniat îşi începe predica din Vinerea Patimilor printr-o întrebare retorică: «Cum a făcut Dumnezeu pe om şi cum a făcut omul pe Dumnezeu?»".

BDD-V3592 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:53 UTC)

ramuri de măslin şi stâlpări de finic, sêmne de biruinţă cu care întimpinaţi, ca pre un Împărat al lui Israíl, pre Acest făcătoriu de minuni fiiu al lui Dávid. Arătaţi o inimă cum că sânteţi gata a apuca şi armele pentru ca să-L păziţi în fieştece vrême *[115v]* de vicleşugurile vrăjmaşilor. Iisuse al mieu, Tu aici înlăuntru, în Ierusalím, nu Te mai temi; acesta pentru Tine iaste loc de scăpare şi, de vrême ce s-au turburat toată cetatea pentru întrarea Ta, să va clăti iar toată cetatea pentru paza Ta. Cărturarilor, bătrânilor şi arhiereilor ai evreilor, în zadar vă osteniţi, ce vă sfătuiţi la adunări, ce gândiţi pe la sinagoguri, voi nu aveţi nicio putêre să faceţi rău Acestui Nazarinean, pre Carele un norod nenumărat priimêşte cu atâta prăznuire".

Tema predicii aduce în reluare citatul biblic enunţat la început.

Detalierea temei pune în evidenţă preferinţa pentru reliefarea unei idei prin opoziţie, atât de caracteristică omiliilor lui Miniat. Conjuncţia adversativă *iar* marchează contrastul la care autorul recurge pentru a sublinia, pe rând, urmarea tragică a primirii lui Iisus în Ierusalim, defăimarea Lui, duplicitatea norodului şi, generalizând, ipocrizia multor oameni astăzi: „Iar ce zic eu, o, neaşăzate gânduri ale oamenilor, o, făţărie mincinoasă a cei de sânge spurcate cetăţi, o, vremêlnică bună priimire a nemulţumitoriului norod, cetatea Ierusalímului, cêia ce astăzi iaste văzătoare de atâta strălucit praznic, în puţintêle zile va fi privire a cei înfricoşate tânguiri. Aceasta, care Îl priimêşte ca pre un Împărat al lui Israíl, Îl va pironi pre lemn ca pre un vinovat, acest norod carele acuma mişcă stâlpările va ciopli crucea, acesta, acesta carele acuma strigă *osanna* va striga să să răstignească. Şi dar, astăzi atâta cinste şi întru puţine zile atâta defăimare, însuşi aceştia carii acuma să închină Lui sânt aceia carii Îl răstignesc? Aşa. Aceasta au pătimit atuncea Hristos de la evrei şi tot aceasta asêmenea pătimêşte acum de la creştini, carii la acêste sfinte zile cu cuvintele să închină Lui şi cu faptele Îl răstignesc, cu cea din afară făţărie îi zic: «Osanna» şi cu cea dinlăuntru fire zic: «Răstignească-Se»".

Remarcăm, după invocaţiile retorice, de astă dată deloc laudative, mărci ale opoziţiei amintite: „ca pre un Împărat" / „ca pre un vinovat"; „osanna" / „să să răstignească"; „atâta cinste" / „atâta defăimare"; „să închină Lui" / „Îl răstignesc". Predicatorul rosteşte, după sublinierea contrastelor, nepotrivirilor, un scurt şi răspicat „aşa", menit să întărească veridicitatea celor spuse anterior, să le dea un plus de gravitate şi, totodată, să persuadeze auditoriul, cu atât mai mult cu cât, după adverbul de mod plasat strategic, urmează o altă frază construită tot prin antinomii, dar, de această dată, referitoare la contemporani, la creştinii actuali, cărora predicatorul se adresează, punctând lipsa credinţei autentice şi „făţăria" unora.

Abia ajungând în acest punct, se poate comunica subiectul predicii, care este aşteptat ca o ilustrare şi justificare a ceea ce s-a enunţat anterior: „Aceasta va să fie pricină a cazaniei ceştii de astăzi, ádecă cu ce feliu de mijlocire să cade a cinsti creştinii patimile lui Hristos la acêste sfinte zile".

Nu se mai face rugăciunea obişnuită, nici nu se indică punctele predicii, dar ele sunt sugerate în ceea ce s-a spus şi urmează să fie dezvoltate. Predica aceasta, precum cele mai multe ale lui Miniat, are două părţi, din care prima este de dimensiuni mai mari.

BDD-V3592 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:53 UTC)

Prima parte are caracter narativ, prin prezentarea faptelor din Grădina Ghetsimani, cu Iisus care simte amarul şi ucenicii Lui. Din nou, acelaşi joc de lumini şi umbre: predicatorul prezintă scena într-un mod inedit, imaginându-se ca un martor şi interlocutor al Domnului: „Fă-Ţi inimă bună, Iisuse, nu te întrista, eu văz o mulţime de oameni carii vin către tine cu masalale şi cu făclii, aceştia să cade a fi oameni buni". Din nou interogaţii retorice şi răsturnarea de situaţie, semnele ce se anunţau bune dovedindu-se la polul opus: „Acoleá unde sânt sărutări, acoleá unde sânt închinăciuni, acoleá unde iaste ucinic, acoleá unde iaste masalale şi făclii, poate-să se fie vreun rău? Fie-Ţi inima Ta bună, Iisuse, nu Te tême! Iar, după acêstea toate, ce să face oare? Oamenii cei purtători de făclii iaste straja ostaşilor, iaste mulţimea slugilor care vin să prinză pre Iisus şi să-L tragă spre moarte. Ucinicul acela iaste vânzătoriul Iúda, carele L-au vândut drept 30 de arginţi, şi acuma vine ca să-L dea. Închinăciunea acêia iaste cu vicleşug, sărutarea acêia iaste semn de vânzare".

Tratarea temei, argumentarea ei, are o curgere firească, astfel că urmează o generalizare, un adevăr general valabil, pus sub forma unei întrebări ca pentru sine, dar adresată, în acelaşi timp, auditoriului: „Cum dar, altele sânt cêle ce să arată şi altele sânt cêle ce să fac?". Întrebarea este reluată, peste câteva rânduri, ca afirmaţie: „Şi cum de am stătut în toate zilele anului păcătoşi, în Vinerea cea Mare sântem toţi cu adevărat pocăiţi? Cu toate acêstea, altele sânt cêle ce să arată şi altele sânt cêle ce să fac".

Urmează demontarea falsei credinţe prin enumerarea de exemple din viaţa norodului: „Cea mare podoabă a întâmpinării nu iaste alta, fără numai o făţărie de priveghiiare". Şi, după exemple, o altă constatare generală („O, Dumnezeule, creştinii cinstesc patimile lui Hristos numai cu buzele, iar inima lor iaste foarte departe"), întărită prin vorbele proorocului Isaia. Miniat recurge, astfel, la un argument din autoritate[18]. Concluzia parţială nu întârzie să apară: „ Într-acest chip, de S-au răstignit Domnul Hristos de la jídovi în Vinerea cea Mare numai o dată, iar în fieştecare Vineri Mari să răstignêşte Domnul Hristos adoara, de la creştini".

Miniat îşi ilustrează în permanenţă ideile prin exemple luate din Scriptură, din Sf. Părinţi sau din alte întâmplări[19]. O astfel de pildă[20] este aici cea despre „neascultătoriu norodul Antióhiei şi Seléfcos împăratul", oferită ca punct de sprijin şi comparaţie pentru actualitatea la care se raportează; adresarea directă, „ei, creştinilor", este menită să accentueze impactul pildelor asupra ascultătorilor: „Atâta tărie au avut în inimile barbarilor şi nesupuşilor faţa unui ticălos împărat. Ei,

[18] Toader 2002: 77: „Argumentele din autoritate justifică şi consolidează o afirmaţie pe care predicatorul a făcut-o, citând o sursă care reprezintă deja o autoritate pentru ascultători. Această autoritate este de fapt garantul afirmaţiei făcute de vorbitor".

[19] *Ibidem*: 82: „Marele predicator Ilie Miniat, în predicile sale, foloseşte cu măiestrie exemplele, orientându-le de fiecare dată spre tema pe care şi-a propus să o trateze".

[20] Un mod aparte de persuadare îl constituie parabola, la care Miniat apelează frecvent: „Pilda serveşte tot ca exemplu, ca ilustrare a unui adevăr, dar, în acelaşi timp, ea coimplică mintea ascultătorilor la decriptarea sensului ei" (Jurca 2009: 169).

BDD-V3592 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:53 UTC)

creştinilor, Acela pre Care, în Vinerea cea *[117v]* Mare, Îl vedem pironit pre cruce, încununat cu spini, făr' de chip de palme, peste tot cruntat de rane, iaste Împăratul slavei, iaste Împăratul nostru, întru al Căruia nume ne-am botezat, a Căruia Evanghelie crêdem, a Căruia împărăţie nădăjduim. Păcatele noastre L-au adus la o stare cu atâta umilinţă. Şi dar, în ceasul acela întru care Îl vedem, sânt atâta de împietrite inimile noastre şi nu să zdrobesc de durêre".

Predicatorul trece la alt punct, îndrumând, propunând adoptarea unei poziţii, mobilizându-i pe oameni; soluţia sugerată este din nou întărită prin adverbul „aşa": „Atuncea să cădea să zicem, iar să o zicem din inimă şi cu toată zdrobirea: «Iisuse al mieu, Mântuitoriul mieu, iaste oare cu dreptate să fii Tu pironit pre o cruce şi eu încă să fiu în pat culcat dimpreună cu curva? Tu să porţi cununa cea de spini şi eu să aib atâtea gânduri rêle în capul mieu? (...) Şi dar, eu mă pocăiesc, eu mă părăsesc de cêle trecute greşalele mêle şi mă jur de acuma înainte să aib către numele Tău dragoste vêcinică şi ascultare la lêgea Ta». Aşa să cădea să zicem".

După explicaţie şi îndrumare, în completarea lor, vine, în mod firesc, o altă pildă; dar de această dată tonul este mai vehement, iar imperativul verbului atrage atenţia şi marchează tensiunea momentului: „Iar deaca nu va fi aşa, ci vor fi altele cêle ce să arată şi altele cêle ce să fac, ştiţi oare ce ar fi mai bine să facem? Auziţi!"

După pilda bine plasată şi convingătoare, publicul este influenţat, iar predicatorul intervine prompt şi arată calea de urmat: „Şi nu să cade, dar, să să facă în Vinerea cea Mare cea obicinuită podoabă a norodului şi litaniia şi pohvala, carea să face în fieştece an? Am zis-o. Însă, de vrême ce aşa pohtiţi, facă-se, iar încailea să să facă precum să cade. Precum sânt cêle ce să arată, aşa să fie şi cêle ce să fac, precum iaste bună-cuviinţa cea dinafară, asêmene să fie şi cea dinlăuntru".

Peroraţia predicilor lui Miniat lasă o impresie foarte puternică auditoriului. În predica pe care o analizăm, finalul este însă neaşteptat, întrucât partea a doua a predicii reprezintă, de fapt, încheierea. De regulă, această parte, de dimensiuni mai mici decât prima, continuă şirul argumentelor predicatorului, însă, de această dată, ea este redusă la câteva rânduri în care autorul anticipează reacţia de surpriză a ascultătorilor săi: „Să arată cum că nu va fi alt meşteşug mai cu anevoie ca vrăjitoriia, însă nişte lucruri eu lesne le vrăjăsc. Veţi, dar, să gâcesc ce aveţi în gândul vostru? Toţi câţi sânteţi aici, voi socotiţi tot acest lucru, ádecă cum că eu, după ce am făcut partea ce dintâiu a cazaniei, voiu să fac şi cea de-a doauă. Nu iaste adevărat. Iată că am gâcit. Deci, eu pentru *[119r]* ziua de astăzi nu zic alta, căci pentru prăznuirea zilii am socotit să nu vă ţiu multă vrême. Mêrgeţi, dar, în pace şi vă aştept în Vinerea cea Mare să ascultaţi înfricoşata şi mântuitoarea patimă". Iată cum Miniat se apropie de ascultătorii săi, determinându-i, astfel, să reflecteze la cele transmise şi să revină în biserică, la următoarea predică.

Oferim, în încheierea analizei noastre, câteva exemple de peroraţie, din alte cazanii, care arată forţa încheierii, ca o pecetluire a sfaturilor oferite în cuprinsul cuvântărilor: „De multe ori ţi-am zis, o, creştine, ce lucru lesne iaste iertarea păcatului la ispovedanie, iar astăzi ţi-am zis ce în*[26r]*fricoşat lucru iaste cercarea păcatului la judecata cea viitoare. Am pus înaintea ta apă şi foc, alêge tu pre care ţi-e

BDD-V3592 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:53 UTC)

voia!" (*Cazanie la Dumineca a treia a Sfântului Post. Pentru judecata cea viitoare*); „Creştine, precum credinţa ta iaste ade *[82r]* vărată şi sfântă, de nu va fi şi viaţa ta bună şi sfântă, să nu aibi nădêjde că te vei mântui. Să cade să vieţuieşti precum crezi şi atunci mulţumêşte lui Dumnezeu pentru trei oarecare lucruri: întâi, căci eşti creştin şi nu necredincios, a doao, căci eşti creştin pravoslavnic şi nu eritíc şi a treia, căci eşti creştin pravoslavnic, atât după credinţă, cât şi după viaţă şi nu numai după credinţă. Atunci, atunci să aibi nădêjde ca să te mântuieşti şi să moşteneşti Împărăţiia ceriului. Amin" (*Cazanie la Sfântul şi Marele Post. Pentru credinţă*); „Ştii, dar, oare ce să întâmplează? Trage despre un căpătâiu funiia Dumnezeu, despre celalalt stai împotrivă tu. Peste acêstea toate, funiia să rumpe, i să uraşte lui Dumnezeu, să mânie şi te părăsêşte şi tu, ticăloase, cazi la o nepocăinţă şi de acoló, la munca cea vêcinică. Aicea oare cine ţi-au greşit? Tu singur. Oare cui să face milă de tine? Nimănui. Iar eu te jur despre partea lui Dumnezeu Celui viu, frate creştine, nu lăsa să să rumpă funiia! Când bunătatea lui Dumnezeu te aduce la pocăinţă, mergi şi te întoarce la Dumnezeu! Dumnezeu ţine braţele Lui deşchise ca să te priimească cu cêle dulci cuvinte ale Lui: «Fiiule, iartă-se ţie păcatele tale»" (*Cazanie la Dumineca a doao a Sfântului Post. Pentru ce iaste păcatul şi cât iaste lesne tămăduire lui*).

Bibliografie

Cantemir 1876: *Istoria Imperiului Ottomanu. Crescerea şi scăderea lui*, cu note fórte instructive de Demetriu Cantemiru, principe de Moldavia, traducere română de dr. Ios. Hodosiu, Ediţiunea Societatei Academice Române, Bucuresci.

Dimiras 1968: C. Th. Dimaras, *Istoria literaturii neogreceşti*, în româneşte de Mihai Vasiliu, Editura pentru Literatură Universală, Bucureşti.

Erbiceanu 1892: C. E. (Constantin Erbiceanu), *Viaţa şi scrierile marelui predicator al Bisericii ortodoxe, Ilie Miniat*, în „Biserica Ortodoxă Română", nr. 9, p. 712.

Iliescu Palanca 1936: Dem I. Iliescu Palanca, *Viaţa şi opera lui Ilie Miniatis, Episcopul Cernicăi şi Calavritei. 1669-1714*, Bucureşti, „Tip. I. C. Văcărescu".

Iorga 2002: N. Iorga, *Bizanţ după Bizanţ*, Bucureşti, Editura 100+1 Gramar.

Jurca 2009: Eugen Jurca, *Retorică şi omiletică*, Târgu Lăpuş, Editura Galaxia Gutenberg.

Merry 2004: Bruce Merry, *Encyclopedia of Modern Greek Literature*, Westport, Connecticut, London, Greenwood Press .

Pylarinos 2007: T. Pylarinos (ed.), *Ionian Islands. History and Culture of the Ionian Islands*, Region of the Ionian Islands, Athens.

Salaville 1929: S. Salaville, *Dictionnaire de Théologie Catholique*, tome 10, de A. Vacant, E. Maugenot, Paris, E. Aman.

Sasu 1976: Aurel Sasu, *Retorica literară românească*, Editura Minerva, Bucureşti.

Scriban 1935: Arhim. I. Scriban, *Un luceafăr al predicii ortodoxe: predicatorul Ilie Miniatis*, în „Păstorul Creştin Ortodox", Olteniţa, nr. 25.

Toader 2002: Ioan Toader, *Retorica amvonului*, Cluj-Napoca, Editura „Presa Universitară Clujeană".

BDD-V3592 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:53 UTC)